

VER NEMZETI STRATÉGIA

A VILLAMOSENERGIA-RENDSZER TÁVLATI FEJLESZTÉSE NEM LEHET PÁRTPOLITIKA TÁRGYA

Írta: Kerényi A. Ödön

Az Európa Unió Duna Stratégia kapcsán keletkezett társadalmi vita teszi időszervé az alábbi írást.

A MAVIR Zrt. honlapjáról letölthető a magyar villamosenergia-rendszer forrásoldalának 2025-ig szóló távlati terve. A 2009. végén készült mű kitűnő, szakértői munka, amihez csak gratulálni tudok. A rendszerszemlélet tökéletes, európai, sőt világszintű kapcsolatokat tükröz. (1.)

1.0 Mégis mit hiányolok?

1.1 Az Európa Unión belüli nemzeti szemléletet, amely az előnyösen igénybe vehető, összes, hazai, primer energia forrást figyelembe veszi. Kifogásolom a Duna vízerő potenciáljának teljes mellőzését. Sajnálatos, hogy a Duna vízereje még változatként sincs megemlítve sem a MAVIR, sem az MVM Zrt. stratégiai terveiben. Ennek oka közismerten pártpolitikai eredetű, az 1990. évi politikai rendszerváltás következménye. Az MVM, mint állami vállalat nem térhetett el a hivatalos kormánypolitikától. Németh Miklós MSZMP miniszterelnök 1989-ben, az ellenzék nyomására felfüggesztette, majd le is állította a Nagymarosi Vízlépcső beruházását. Az osztrák Donau Kraftwerke AG. ekkor már a turbinák gépalapjait betonozta, a hatalmas munkagödörben, 21 méterrel a Duna normál vízszintje alatt. A beruházás az Osztrák Villamos Művek (ÖVG) előlegéből, rendezetten, teljes erővel folyt és 1992-re üzembe is került volna. Sajnos az ellenzék szerint „gigantomániás”, „sztálini mű”-nek nevezett beruházás leállításra került, bár annak terveit Dr. Mosonyi Emil Széchenyi díjas professzor 1942-ben a Horthy időkben mutatta be, amikor a Szovjetunióknak nem volt még hatalma hazánk felett, A leállítás az ellenzék azon ostoba feltételezéséből indult ki, hogy a nagymarosi duzzasztás hiányában a Bósi Vízerőmű nem fog tudni a tervezett, csúcsüzem módban járni és emiatt a szlovák fél is leállítja a 90 %-ban kész bósi beruházást. A szlovák kormány közölte, hogy, ha a magyar fél ragaszkodik követeléséhez, ő megvalósítja a „C” variánst. Ennek a lényege az volt, hogy dunakiliti duzzasztótól a bósi vízerőműhöz vezető műcsatornát, a határig 10 km-rel, meghosszabbítja és már szlovák területen, Dunacsúnyban, épít az új duzzasztó gátat, amely átveszi Dunakiliti szerepét. A kormány laikus szakértői ezt a tervet megvalósíthatatlan, „papírtigrisnek” nevezték. A gát azonban megépült, a papírtigris életre kelt és a szlovákok a Bósi Vízlépcsőt 1992-ben, terv szerint, üzembe is helyezték és azóta is kifogástalanul működik. Erről a 10 éve üzem után több cikk is megjelent. (2)

1.2 Még 1990 őszén kísérletet tettem Nagymaros megmentésére. A „Van kút a gödörből” című tanulmányomat a kormánytagok és valamennyi országgyűlési képviselő megkapta. Eljuttattam a követségen át a csehszlovák kormányhoz is. Ennek lényege az volt, hogy a felek kölcsönösen mondjanak le Bósi Vízerőmű eredeti terv szerinti csúcsüzeméről és a jövőben normál, átfolyó vízerőműként üzemeljen. Ez azt jelenti, hogy mindig csak annyit termel, amennyit a mindenkori vízhozam lehetővé tesz. Ez a teljesítmény pl. a 2000 m³/s évi, átlagos vízhozamnál 360 MW, 4000 m³/s-nál pedig 720 MW. Ugyanis az energetika számára távlatilag a megújuló vízenergia termelés értékesebb, mint csúcsidőben a napi, 5 órás 720 MW teljesítményű üzem. A csehszlovák kormány

elvileg elfogadta a kompromisszumnak tekinthető javaslatot, a magyar fél viszont ragaszkodott hibás elképzeléséhez, azaz a Nagymarosi vízlépcső beruházás leállításához. (3)

1.3 A magyar kormány - az ellenzék szerint várható, környezeti katasztrófára való hivatkozással egyoldalúan felmondta a BNV 1977. évi államközi szerződést. Ezt a szlovák fél természetesen nem fogadta el és a vita döntés végett az ENSZ, hágai Nemzetközi Bírósága elé került.

1.4 1994-ben ismét szocialista kormány került hatalomra. Horn Gyula miniszterelnök megkísérelte megmenteni a Nagymarosi Vízlépcsőt. Közös magyar-szlovák megállapodás tervezet készült, az immár a dunacsúnyi duzzasztóval működő Bős-Nagymaros Vízlépcsők üzemére. (Nemcsók terv) A magyar fél tehát kényszerből tudomásul vette a dunakilitii gát szerepvesztését, ami a főmederbe engedhető vízmennyiség magyar kézben lévő szabályozása volt. Ez a kulcshelyzet szlovák kézbe jutott.

A már parafált megállapodás azonban mégsem került aláírásra, mivel szövege - illegális úton-megjelent a Népszava hasábjain. A 40 000 fős ellenzéki tüntetéstől az MSZP vezetése megrettent és félve az 1994. évi választások elvesztéstől, az egyébként elfogadható, a kártérítésekről kölcsönösen lemondó egyezmény aláírását a Horn kormány megtagadta.

Az MSZP a szavazást ezen hatalmas áldozat ellenére, néhány százezer vokssal mégis elvesztette. Tehát, ha bölcs államférfi módjára Horn Gyula miniszterelnök aláírta volna a megállapodást, pártja akkor is veszített volna, de befejezhető lett volna a Nagymarosi Vízlépcső beruházás és nem keletkezett volna a jelen időkig 2,1 milliárd \$ eredő kár. Ebből 1.45 milliárd \$ 1998-ig jött létre, azóta évi 40 millió Euro (kb. 60 millió \$), ami a Bósi Vízerőmű termelés, vízjogos 1/3, magyar hányadának, azaz évi 1 milliárd kWh villamos energiának a szlovák félnél maradó értéke.

A hatalmat féltő, pártpolitikai indokú döntés itt is nyilvánvaló!

2. Közben folyt a hágai per előkészítése, majd maga a tárgyalás. A szlovák fél peranyaga hatalmas, jól előkészített, tudományos munka volt, a magyaroké pedig zömében téves jogászkodás.

2.1 A Nemzetközi Bíróság Ítéletének hivatalos angol szövegégét, a Külügyminisztérium fordította le magyarra. A 73 oldalas irat 6 cikkből áll. A 6. cikk 154 pontban írja le a BŐS-NAGYMAROS VÍZLÉPCSŐRENDSZER (MAGYARORSZÁG/ SZLOVÁKIA) per tárgyát, történetét és vitapontjait és a 155.-ban találjuk az Ítélet 15 bírójának szavazata alapján kihirdetett kilenc határozatot. (4)

A hatalmas iratanyag áttanulmányozása hű és teljes képet ad a magyar fél téves alapállásáról. Az ítélet jól tükrözi ezt az állítást, mivel 9 pontjából 8-ban a szlovák félnek adott igazat. A Nemzetközi Bíróság egyedül abban marasztalta el őket, hogy „ a szlovák félnek nem volt joga üzembe helyezni 1992 októberétől az ideiglenes megoldást”, mivel a Duna vízének, a 10 km-rel meghosszabbított műcsatornába való áterelés időpontját a magyar féllel nem egyeztetette, holott erre az 1977 évi. érvényesnek kimondott szerződés kötelezte.

Az ítélet 9 pontját szó szerint is idézem a Mellékletben.

2,2 Megdöbbenő volt az igyekezet, ahogy a hazatérő magyar küldöttség győzelemnek akarta beállítani nyilvánvaló vereségét.

Híres nemzetközi jogászaink szégyene, hogy az egyoldalú szerződésbontás jogosságával áltatták a kormányt , hivatkozva az „ökológiai szükséghelyzetre”. Az Ítélet egyrészt rögzítette, hogy a nemzetközi szerződés ilyen indokkal, egyoldalúan nem bontható fel, másrészt a katasztrófa jóslást nem tartotta megalapozottnak. Jellemző az is, hogy a perben Szlovákia képviseletében neves, szlovák, vízügyi szakemberek is résztvettek, Magyarország képviselői között viszont egyetlen, magyar, vízügyi szakértő sem volt.

2.3 Sajnálatos, hogy az Ítélet 6/134 pontjának értelmezésében immár 12. éve nem tudott a két kormánybizottság megegyezni. Ennek oka az, hogy a magyar fél szándékosan félreértelmezi az ítéletnek a Nagymarosi Vízerőműről szóló pontját, amely szó szerint az alábbiakat mondja:

„...A Bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy a Nagymaros nemcsak, hogy nem épült fel, hanem a csúcsrajáratás mindkét fél tényleges elvetésével a felépítésnek többé nincs is értelme”. Ez a csupán a csúcsra járatásra vonatkozó, de sajnos félreérthető fogalmazás csábította Nagymaros ellenzőit arra, hogy a Kormány kiadja a 1139 /2004.(XII.11.) Kormányhatározatot, amely megtiltja a magyar Kormányküldöttségnek, hogy a Dunán újabb gátépítéséről, tehát Nagymaros újraépítéséről tárgyaljon. (5)

2.4 Az alapvető tévedés abban van, hogy nem lehet az Ítélet csupán egy pontját kiragadni, hanem együtt kell értelmezni a következő pontok téziseivel:

A 6/135 pontja rögtön helyre teszi az ábrándokat és kimondja: *„...az 1977-es Szerződés nem csak energiatermelést szolgáló közös beruházás volt, mivel tervezése kapcsán más célokat is szolgálnia kellett: a Duna hajózhatóságának fejlesztését, árvízvédelmet és jég szabályozást, valamint a természetes környezet védelmét.”*

A 6/137. pont rögzíti: *„ ...az 1977-es Szerződés szerint annak számos célkitűzését integrált és konszolidált program alapján kell elérni, amely a Közös Egyezményes Tervben kerül kidolgozásra”*

A/ 6/139. pont véleménye: *„...a Feleknek ... kötelességük...,hogy mérlegeljék, milyen módon lehet a Szerződés többértű céljait a lehető legjobban szolgálni, szem előtt tartva ,hogy valamennyi célkitűzést meg kell valósítani.”*

A fentiek alapján úgy vélem, hogy jogilag nem lenne tartható a Bíróság előtt a magyar Kormány fenti határozata. Nem véletlen ,hogy a magyar Kormány nem is kívánt élni az Ítélet 5. cikkében adott lehetőséggel, miszerint *„a Felek kérhetik a Bíróságtól, hogy kiegészítő ítéletben határozza meg az Ítélet végrehajtásának módozatait.”* A szlovák kormány meg azért nem fordul a Bírósághoz, mivel birtokon belül van és számára előnyös a mai helyzet, hiszen nála marad a bósi termelés évi 1 milliárd kWh magyar része.

Az Ítélet jogi elemzése után térek rá a BNV ügy rendezésének műszaki-gazdasági érveire.

3. Az 1977. évi BNV szerződés és államközi egyezmény Bős csúcsüzemén túlmenő célkitűzései:

3.1 A Nagymarosi Vízlépcső biztosítja a hajózás egész évi fenntartását a Gönyü környéki gázlókon és a nagymarosi, sziklás mederszűkületben is.

3.2 A két vízerőmű csak együtt tudja megtermelni a tervezett, évi kb. 4 milliárd kWh megújuló, villamos energiát, amin a két fél felesben osztozik.

3.3 A BNV létesítményei csökkentik az árvízveszélyt. A főmeder és a műcsatorna együttes átteresztőképessége meghaladja a 10 000 m³/s árvízhozamot. Ez a képesség kb. fél méterrel a kiépített gátmagasság alá csökkentette az utóbbi idők legnagyobb árvízszintjét.

3.4 A vízlépcsők keresztgátjai egyszersmind hidak is a Dunán, amelyek lényegesen javítják a környék közúti forgalmát. Így pl a nagymarosi a Pilisi és a Börzsönyi hegység községei között teremt közvetlen kapcsolatot. A bósi pedig a Csallóközt és a bósi szigetet köti össze.

3.5 A nagymarosi duzzasztás megemelné a talajvízszintet és megszűnne a Dunakiliti alatti Szigetköz kiszáradásának veszélye. Ebben már ma is segítene az eredetileg is tervezett 4-5 fenékküszöb megépítése, amelyek azonnal megemelnék a főmeder vízszintjét is. Erre jó bizonyíték a Nemzetközi Bíróság Ítélete 6/25. pontjában hivatkozott, 1995. április 1.-én kötött Megállapodás, amelyben a Felek a Mosonyi Dunába kerülő víz mennyiségét 43 m³/s-ben, a régi mederben pedig 400³/s-ben állapították meg. „Magyarország számára pedig előírta, hogy a Duna magyarországi mellékágainak vízellátását javítandó, egy részben víz alatti fenékküszöb megépítését Dunakiliti közelében”. Ez főmederben létesített, egyetlen fenékküszöb szállodáink által a vízi turizmust propagáló paradicsomává változtatta a Szigetköz felső részét.

A fenékküszöbök alkalmazása tehát nem új ötlet, hanem már bevált, a szlovák féllel közös gyakorlat, amely a határt jelentő főmeder Dunakiliti alatti részén is megvalósítható, még Nagymaros újjáépítése előtt is.

A talajvízszint emelkedés egyidejűleg, lényegesen javítja a környék ivóvízellátását is.

3.6 A Duna állandó vízszintje megszüntetné az évente többször is megismétlődő 8 méteres szint ingadozást. A partokat esztétikusan, kerékpár úttal, ápolt flórával lehetne kiépíteni. Hasonlóan az osztrák Duna-szakaszokhoz. Mindez a turizmus forgalmát javítaná a Duna vízlépcsőzött szakaszán.

3.7 Az egész évben hajózható Duna a teherszállítás mellett a személyhajós turizmust is erősítené. Emellett a kishajós, vízi turizmus is megélné és a Duna-kanyarban képződő Duna-tó a Tisza-tóhoz hasonlóan, vitorlás paradicsommá is válhatna a környék szálló vendégeinek öröme.

Összegezve, a fentiek azt bizonyítják, hogy a Bős-Nagymaros Vízlépcső (BNV) beruházás jól átgondolt terv volt, ami a Duna komplex hasznosításának elvén épült és jogosan volt, ágazatok feletti kiemelt beruházás. A tervben hasznosítva lett mind az a mérnöki tudás, amely a Kárpát-medencében 200 év alatt kialakult és a Duna a Tisza szabályozások során világhírűvé is tette.

A vízgazdálkodó, vízépítő tudósok sorában, a nemrégiben elhunyt Dr. Mosonyi Emil akadémikust a nemzetközi szaksajtó az utóbbi 60 év világ legjobbjának választotta. Csak hazájában nem lett próféta a BNV beruházás politikai leminősítése miatt, amely egyben nemzeti tragédiává vált. Eljött az idő a meggondolatlan leállítás rendezésére, amire a Nemzetközi Bíróság Ítélete ad útmutatást.

4. A BNV ügy rendezése az első lépés az EU Duna stratégia magyar tervének kialakításában. Erre vonatkozóan javaslatot készítettem a kormányzervek számára, amely szintén a Duna Komplex hasznosításán alapszik, de már a Duna teljes magyarországi szakaszán. (6)

Ennek lényege az, hogy Nagymaros után meg kell építeni az Adonyi és a Fajszi Vízlépcsőket is. Ezek léte kibővítené a Komplex hasznosítás előnyeit a villamosenergia-rendszert közvetlenül érintő, egyéb előnyökkel is. Ezek a többlet előnyök röviden a következők:

4.1 Az Adonyi Vízlépcső megszüntetné a Dunamenti hőerőmű nyári, hűtővíz ellátási gondjait. A Szászhalombatta melletti Duna szakaszon a növekedő medermélyülés az alacsony vízszintjeinél csökkenti a hűtőszivattyúk vízszállítását, ami korlátozza a hőerőmű teljesítményét is. Alacsony vízállásnál a hajók horgonyaitól veszélybe kerül a Duna alatt átvezetett földgáz távvezeték is.

4.2 A Fajszai Vízlépcső lehetővé tenné, hogy a Paksi Atomerőmű 2000 MW-os bővítése frissvíz hűtéssel történjen, az erőmű által ma előirányzott hűtőtornyos változat helyett. Közismert, hogy a hűtőtornyos megoldás mind beruházási, mind üzemi költségben többször drágább, mint a frissvíz hűtés. A bővítés tervezői feltehetően abból indultak ki, hogy a vízlépcsők pártpolitikai okból nem valósulnak meg és ezért biztonságosabb a drágább változatot előirányozni. Az ésszerű magatartás az lenne, hogy mindkét változatot meg kell tervezni és az időben megvalósíthatót kivitelezni.

4.3 Az Fajszai Vízlépcső nemzetgazdasági jelentősége az, hogy a duzzasztása megakadályozná a Duna-Tisza közti dombhátság rohamosan növekedő talajvízszint süllyedését és lehetővé tenné a mezőgazdaság öntözéses gazdálkodásának bővítését. Ez a gondolat szerepel Dr. Mosonyi Emil akadémikus szakmai végakarátának tekinthető tanulmányában, amely Magyarország jövő vízgazdálkodására tesz az utókor számára javaslatot. (7)

4.4 Nem elhanyagolható a Duna magyar szakaszán megvalósítható vízerőműveknek a klímavédelmi hatása sem. A kereken 4 milliárd kWh megújuló vízenergia termelésük évente kb. 3,8 millió tonna CO₂ kibocsátást váltana ki, mivel a fosszilis tüzelőanyagot használó hőerőművek ennyivel kevesebb üvegházhatású gázt bocsátanak ki.

5. Meg vagyok győződve arról, hogy fenti célok beépítése az EU Duna stratégiába Magyarország távlati fejlődését szolgálná. A stratégiában a hajózás javítása elsősorban a Duna Bizottság által felügyelt Kelheim–Sulina Duna-szakaszra vonatkozik. Erről külön tanulmányt készítettem a „Duna vízlépcsői és Magyarország” címen. Azóta két lépcső EU Segítséggel történő létesítéséről döntöttek. Bulgária és Románia megépítik a Nikopol - Turnu Magurele 2x400 MW és a Silistra-Calarasi 2x265 MW kapacitású erőműveket. De folyamatban van a Duna-Majna Csatorna bajor szakaszának bővítése is. (8)

6. Örömmel nyugtázom, hogy az MVM Zrt csoport vezetése nevében Mártha Imre vezérigazgató a médiában állást foglalt a BNV ügy rendezésének szükségessége mellett. AZ MVM Zrt. állásfoglalását széles körben terjesztett levélben köszöntem meg. (9)

7. Úgy vélem azonban, hogy az MVM Zrt. terveiben a Duna vízerő hasznosítását konkrétan is szerepeltetni kellene.

Javaslom ezért, hogy a kitűnő csapat, amely a MAVIR Zrt. forrásoldali tervét készítette 2025.-ig és a MVM Zrt. stratégiai tervén dolgozók változatként vizsgálják meg a Duna komplex hasznosítási tervének beépítését az eddig készült tervekbe. Meg vagyok győződve arról, hogy ez a változat számos előnnyel jár mind az MVM Zrt., mind az ország, mind az EU számára és elébe megy a várható politikai változásoknak is, amely remélhetően nem a pártérdeket helyezi a nemzetgazdasági érdek fölé. Bízom javaslatom elfogadásában.

Melléklet: Kivonat a Nemzetközi Bíróság 1997.09.25 Ítéletéből. 6/153 a határozatok.

- Tizennégy szavazattal egy ellenében megállapítja, hogy Magyarországnak nem volt joga felfüggeszteni, majd később, 1989-ben teljesen leállítani a nagymarosi beruházás

munkálatait és bőszi beruházás rá eső részét, amiért az 1977 szeptember 16-án aláírt Szerződésben és egyéb, ahhoz kapcsolódó dokumentumokban felelőséget vállalt.

- Kilenc szavazattal hat ellenében megállapítja, hogy Csehszlovákiának joga volt folytatni 1991 novemberében az „ideiglenes megoldás”-nak a megvalósítását, a Külömegállapodás által meghatározott módon.
- Tíz szavazattal öt ellenében megállapítja, hogy Csehszlovákiának nem volt joga üzembe helyezni 1992 októberétől a fent említett „ideiglenes megoldás”-t.
- Tizenegy szavazattal négy ellenében megállapítja, hogy Magyarországnak az a 1992. május 19-i bejelentése, miszerint az 1977 szeptember 16-án aláírt Szerződést és az ahhoz kapcsolódó dokumentumok érvényességét megszünteti, nem vonta maga után a Szerződés megszüntetését.
- Tizenkét szavazattal három ellenében megállapítja, hogy Szlovákia, mint Csehszlovákia jogutódja, 1993 január 1-től az 1977. szeptember 16-án aláírt Szerződésben Csehszlovákia helyébe lépett.
- Tizenhárom szavazattal kettő ellenében megállapítja, hogy a létesítmények felépítésére és üzemeltetésére fordított költségek rendezésének az 1977. szeptember 16-án kötött Szerződés és a hozzá kapcsolódó dokumentumok ide vonatkozó rendelkezéseivel összhangban kell történniük, és megfelelően fel kell mérniük, hogy milyen intézkedéseket kell majd hozniuk a jelen hatályos bekezdés 2 B és C pontjainak alkalmazása során.

Budapest, 2010. március 3.

Kerényi A. Ödön

A szövegben (x) számokkal hivatkozott dokumentumok jegyzéke és elérhetősége:

1. A magyar VER forrásoldalának távlati terve. 2025. www.mavir.hu
2. *Ilka Alfréd. 10 éves a Bósi vízerőmű. MVM KÖZLEMÉNYEI 2003*
3. Kerényi A. Ödön: Van kiút a gödörből. *Vízügyi Közlemények 1989/3*
4. *A Nemzetközi Bíróság 1997. évi BNV Ítéletének teljes szövege.*
5. Kerényi A. Ödön: AB Indítvány a 1139/2004.(2004.XII.11.) Kormány határozat megszüntetésére
6. Kerényi A. Ödön: A Duna Komplex hasznosítása. *Javaslat. Elektrotechnika 2010*
7. Dr, Mosonyi Emil :A magyar vízgazdálkodás jövő feladatai. *Mérnök Újság 2008.*
8. Kerényi A. Ödön: A Duna Vízlépcsői és Magyarország. *Elektrotechnika 2008.*
9. dr. Mártha Imre TV nyilatkozata BNV ügy rendezés szükségességéről

A 2-10. iratok lehívhatók a www.realzoldek.hu honlap Kerényi tékájából